

JEL Classification: M13; M21

Ковальська Любов, д.е.н., професор,
завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та
логістики

Луцький національний технічний університет

<https://orcid.org/0000-0003-2924-9857>

kovalska.lyuba@gmail.com

Kovalska Liubov, D.Sc. (Economics), Professor, Head of Department,
Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Exchange Activities,

Lutsk National Technical University

<https://orcid.org/0000-0003-2924-9857>

kovalska.lyuba@gmail.com

Турський Ігор, д.е.н., професор, кафедри туризму і
готельно-ресторанної справи

Луцький національний технічний університет

<https://orcid.org/0000-0003-2174-9056>

Turihor@gmail.com

Turskyi Igor, Doctor of Economics, Professor, department
of tourism and hotel and restaurant business

Lutsk National Technical University

<https://orcid.org/0000-0003-2174-9056>

Turihor@gmail.com

ПІДПРИЄМНИЦТВО В СФЕРІ ТОРГІВЛІ РЕГІОНУ: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті проведено теоретичні дослідження розвитку підприємництва в сфері торгівлі регіону. Розглянуто зміст понять «підприємництво», «торгівля», «комерційне підприємництво». Визначено що основними визначальними характеристиками даної категорії є: самостійна ініціативна господарська діяльність; процес купівлі-продажу товарів; задоволення потреб населення; отримання чистого фінансового результату (прибутку). Запропоновано розглядати підприємництво в сфері торгівлі регіону як особливий вид самостійної ініціативної господарської діяльності у регіоні, яка спрямована за реалізацію процесу купівлі-продажу товарів (робіт, послуг) задля задоволення потреб населення (для покупця) та отримання максимального прибутку (для продавця). Досліджено, що основними функціями підприємництва в сфері торгівлі регіону є: дослідження регіональної ринкової кон'юнктури; розробка політики роботи із основними постачальниками товарів; налагодження торговельних відносин як всередині підприємства, так і з основними контрагентами; формування товарної політики торговельного підприємства; організація роздрібної та оптової торгівлі товарами; організація товаропостачання. Наведено принципи здійснення підприємницької діяльності в сфері торгівлі, якими є: ініціативність та незалежність; відкритість; якість; ефективність; конкурентність.

Ключові слова: *регіон, підприємництво, торгівля, роздрібна торгівля, роздрібна торговельна мережа, функції, принципи.*

ENTREPRENEURSHIP IN TRADE OF THE REGION: ESSENCE AND SIGNIFICANCE IN THE MODERN CONDITIONS

The article provides theoretical studies of the development of entrepreneurship in the field of trade in the region. The content of the concepts of “entrepreneurship”, “trade”, “commercial entrepreneurship” is considered. It is determined that the main defining characteristics of this category are independent initiative economic activity; the process of buying and selling goods; meeting the needs of the population; obtaining a net financial result (profit). It is proposed to consider entrepreneurship in the field of trade in the region as a special type of independent initiative economic activity in the region, which is aimed at implementing the process of buying and selling goods (works, services) to meet the needs of the population (for the buyer) and obtaining maximum profit

(for the seller). It is investigated that the main functions of entrepreneurship in the field of trade in the region are research of regional market conditions; development of a policy for working with the main suppliers of goods; establishment of trade relations both within the enterprise and with the main counterparties; formation of the commodity policy of the trading enterprise; organization of retail and wholesale trade in goods; organization of commodity supply. The principles of carrying out business activities in the field of trade are given. They are initiative and independence; openness; quality; efficiency; competitiveness.

Key words: region, entrepreneurship, trade, retail trade, retail trade network, functions, principles.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Посилення процесів пандемії COVID 19 зумовлює негативні тенденції у розвитку підприємництва в сфері торгівлі у регіонах держави в напрямі зміни її структури та обсягів товарообороту. Зменшується кількість підприємств, що здійснюють торгівлю в режимі офлайн, натомість диферсифікуються онлайн торговельні відносини, знижується активність підприємницької діяльності в сфері торгівлі промисловими товарами, знижується купівельна спроможність населення в напрямі придбання продовольчих товарів. Все це негативно впливає на підприємництво в сфері торгівлі регіонів держави, що вимагає пошуку напрямів його розвитку через розробку відповідного механізму. Торгівля виступає основною ланкою національної та регіональної економік, у якій зайнята значна частина працездатного населення (23%) та яка формує валову додану вартість країни. Водночас, слід зауважити, що нині спостерігається зміна питомої ваги різних видів економічної діяльності на користь торгівлі (частка торгівлі у ВВП країни складає 12%). Тому, актуалізуються питання дослідження розвитку підприємництва в сфері торгівлі.

У напрацюваннях науковців ведуться дискусії з приводу розвитку підприємництва в сфері торгівлі. Одні науковці акцентують увагу на розвитку підприємництва як такого (Бобров В., Бусигін А., Васільєва Л., Власова Н., Сизоненко В.), інші ж науковці основну свою увагу зосереджують на розвитку торговельних відносин (Андросова Т., Бурак І., Ващенко Ю., Власова Н., Кісельов А., Свідерський Є.); ще інші науковці пробують об'єднати ці два поняття і розглядають особливості розвитку комерційного підприємництва (Дахно І., Осовська Г., Памбухчянц О., Панкратов Ф., Саблук О.) та його вплив на економіку регіону та країни в цілому. Зважаючи на думки науковців, на рисунку 1 представлено трансформацію поняття «підприємництво в сфері торгівлі».

Рис. 1. Трансформація поняття «підприємництво в сфері торгівлі»

Розглянемо зміст даних понять (табл. 1).

Таблиця 1. Зміст понять «підприємництво», «торгівля», «комерційне підприємництво»

Автор	Зміст поняття
1	2
<i>Підприємництво як економічна категорія</i>	
Господарський кодекс України	«...самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних та соціальних результатів та одержання прибутку» (Господарський кодекс України)
Бусигін А.	«...основна форма економічної активності, заснована на ініціативному, самостійному підході до виробництва і поставки на ринок товарів, що приносять підприємцю дохід та усвідомлення своєї значимості як особистості» (Бусигін, 1998)
Бобров В.	«...діяльність спрямована на максимізацію прибутку, зміст якої полягає в задоволенні його шляхом продажу продуктів і послуг як товару» (Бобров, 1995)
Сизоненко В.	«...розвиток інноваційної ідеї в процесі самоорганізації та саморозвитку підприємства у взаємодії з внутрішнім і зовнішнім середовищем його функціонування» (Сизоненко, 2002)
Васільєва Л.	«...господарська діяльність суб'єктів, яка є цілеспрямованою, ініціативною і такою, що ставить за мету одержати прибуток в межах закону на основі поєднання особистої вигоди зі суспільною корисністю» (Васільєва, 2010)
Власова Н.	«...самостійна, ініціативна економічна діяльність щодо виробництва і реалізації товарів(надання послуг, виконання ро-біт),спрямована на одержання прибутку, яка має системний, правомірний, творчий, інноваційний та соціально-відповідальний характер, здійснюється господарюючим суб'єктом, що несе юридичну відповідальність» (Власова та ін., 2013)
<i>Торгівля як економічна категорія</i>	
Кісельов А.	«...галузь господарства, яка виконує функції обігу товарів (забезпечує їх рух із сфери виробництва у сферу споживання), тобто торгівля - це комерційна діяльність з обороту, купівлі та продажу товарів» (Кісельов, 1997)
Андросова Т.	«...особлива сфера діяльності людей по здійсненню товарного обертання, актів купівлі-продажу» (Андросова, 2001)
Власова Н.	«форма обміну товарів та послуг у вигляді послідовних актів купівлі-продажу; діяльність пов'язана з організацією процесів купівлі-продажу; посередник, що здійснює зв'язок між виробництвом і споживанням; галузь національного господарства, представлена сукупністю підприємств, що виконують торговельні функції» (Власова та Красноусов 2005)
Власова Н., Дядюк М., Чорная М.	«...по-перше, як самостійна галузь економіки; а, по-друге, як торговельні процеси, спрямовані на здійснення актів купівлі-продажу з метою одержання прибутку й задоволення попиту споживачів» (Власова та ін., 2004)
Податковий кодекс України	«...роздрібна та оптова торгівля, діяльність у торговельно-виробничій (ресторанне господарство) сфері за готівку, інші готівкові платіжні засоби та з використанням платіжних карток» (Податковий кодекс України, 2010)
Свідерський Є.	«...самостійна діяльність юридичних і фізичних осіб зі здійснення операцій купівлі-продажу товарів споживчого призначення з метою отримання прибутку» (Свідерський, 2004)
Ващенко Ю.	«...ініціативна, самостійна діяльність юридичних осіб всіх форм власності, громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, не обмежених у правоздатності і дієздатності згідно із законодавством України, які зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності, щодо здійснення угод купівлі та продажу товарів у галузі оптової та роздрібною торгівлі, а також торговельно-виробничій сфері з метою отримання прибутку» (Ващенко, 2006)
Бурак І.	«...різновид підприємницької діяльності, що здійснюється суб'єктами господарювання щодо купівлі-продажу товарів та супутніх послуг з метою отримання прибутку» (Бурак, 2016)

Продовження таблиці 1

<i>Комерційне підприємництво як економічна категорія</i>	
Осовська Г.	«...підприємництво у сфері торгівлі, пов'язане із здійсненням процесів купівлі – продажу товарів для задоволення попиту покупців (споживачів) та отримання прибутку» (<i>Осовська та Осовський, 2011</i>)
Саблук О.	«...господарсько-торговельна діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері виробництва і товарного обігу, спрямованою на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжною діяльністю, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг» (<i>Саблук, 2018</i>)
Памбухчиянц О.	«...сукупність торгово-оперативних процесів, які послідовно виконуються, здійснюються у процесі купівлі-продажу товарів та надання послуг з метою отримання прибутку» (<i>Памбухчиянц, 2001</i>)
Панкратов Ф.	«...вид торгового підприємництва або бізнесу, який є основою будь-якої по-справжньому цивілізованої ринкової економіки» (<i>Панкратов та Серьогіна, 2009</i>)
Дахно І.	«...оперативно-організаційна діяльність зі здійснення операцій обміну товарно-матеріальних цінностей з метою задоволення потреб населення і отримання прибутку» (<i>Дахно, 2009</i>)

Узагальнюючи усі вище наведені підходи до змісту поняття «підприємництво в сфері торгівлі», можна дійти висновку, що основними визначальними характеристиками даної категорії є:

- самостійна ініціативна господарська діяльність;
- процес купівлі-продажу товарів;
- задоволення потреб населення;
- отримання чистого фінансового результату (прибутку).

Це дозволяє трактувати підприємництво в сфері торгівлі регіону як особливий вид самостійної ініціативної господарської діяльності у регіоні, яка спрямована за реалізацію процесу купівлі-продажу товарів (робіт, послуг) задля задоволення потреб населення (для покупця) та отримання максимального прибутку (для продавця).

Між продавцем та покупцем в процесі здійснення підприємництва виникають торговельні відносини, де споживач прагне придбати якісний товар за мінімальними цінами, а в свою чергу продавець прагне отримати максимальну вигоду у вигляді чистого фінансового результату.

Основними функціями (елементами) підприємництва в сфері торгівлі регіону є [20]:

- дослідження регіональної ринкової кон'юнктури, зокрема існуючого попиту та пропозиції на ринку товарів, робіт, послуг;
- розробка політики роботи із основними постачальниками товарів;
- налагодження торговельних відносин як всередині підприємства, так і з основними контрагентами;
- формування товарної політики торговельного підприємства;
- організація роздрібної та оптової торгівлі товарами;
- організація товаропостачання.

При здійсненні підприємницької діяльності в сфері торгівлі слід керуватися такими основоположними принципами (*Підприємництво у сфері торгівлі: майстерня своєї справи. URL: <https://msd.in.ua/pidpriyemnictvo-u-sferi-torgivli/>*):

- ініціативність та незалежність – передбачає самостійність та свободу вибору суб'єктами торгівлі видів торгівлі, форм ведення торгівлі, постачальників товарів, сегменту ринку, рівня спеціалізації та типізації товарного профілю, методів продажу товарів, торговельної, маркетингової, цінової та іншої політик;
- відкритість – передбачає забезпечення рівного доступу для усіх споживачів до різних товарів, робіт, послуг;

- якість – забезпечення торговельної мережі якісними товарами та якісними послугами з приводу обслуговування покупців;
- ефективність – передбачає досягнення високих показників результативності при використанні оптимізованого підходу до витрат торгівлі, забезпечення фінансової спроможності торговельного об'єкту;
- конкурентність – передбачає формування ефективної конкурентної політики підприємства із дотриманням вимог чинного законодавства.

Таким чином, підприємництво в сфері торгівлі характеризується активною зміною процесів роздрібною торговельною мережі, у якій кожен із торговельних об'єктів покликаний забезпечити максимальне задоволення потреб споживачів та спрямований на одержання прибутку.

Авторські внески

Концептуалізація: Ковальська Любов, Турський Ігор
 Зберігання даних: Ковальська Любов, Турський Ігор
 Формальний аналіз: Ковальська Любов, Турський Ігор
 Придбання фінансування: Ковальська Любов, Турський Ігор
 Розслідування: Ковальська Любов, Турський Ігор
 Методика: Ковальська Любов, Турський Ігор
 Адміністрація проекту: Ковальська Любов, Турський Ігор
 Ресурси: Ковальська Любов, Турський Ігор
 Нагляд: Ковальська Любов, Турський Ігор
 Підтвердження: Ковальська Любов, Турський Ігор
 Візуалізація: Ковальська Любов, Турський Ігор
 Написання: Ковальська Любов, Турський Ігор

Список бібліографічного опису

1. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Бусьгин А.В. Предпринимательство. Основной курс: учебник для вузов. Москва: Инфра-М. 1998. 608 с.
3. Бобров В.Я. Основы рыночной экономики. Київ: Либідь. 1995. 320 с.
4. Сизоненко В. Теорія підприємництва: здобутки і проблеми дослідження. *Економіка України*. 2002. № 9. С. 45–51.
5. Васильєва Л.М. Поняття і сутність підприємництва. *Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету*. 2010. №1. С.175–178.
6. Власова Н.О., Чорна М.В., Беляєва М.В. Економічний механізм регулювання підприємницької діяльності в роздрібній торгівлі: монографія. Харків: ХДУХТ, 2013. 155с.
7. Кісельов А.П. Основы бизнеса: підручник. Київ: Вища школа, 1997. 191 с.
8. Андросова Т.В. Торговля в рыночной экономике: навч. посібник. Харків: ХДУХТ, 2001. 120 с.
9. Власова Н.О., Красноушов А.В. Теоретичні аспекти змісту «комерційної діяльності» підприємств торгівлі. *Економіка розвитку*. ХНЕУ. 2005. № 2 (34). С. 66–68.
10. Власова Н.А., Дядюк М.А., Чорная М.В. и др. Приоритетные направления развития внутренней торговли Украины в современных условиях рыночной трансформации отрасли: отчет о научно-исследовательской работе (заключительный отчет). Харьков: ХГУПТ, 2004. 157 с.
11. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL: zakon.nau.ua/doc/?doc_id=594896.
12. Свідерський Є.І. Бухгалтерський облік у галузях економіки. Київ: КНЕУ, 2004. 233с.
13. Ващенко Ю.В. Банківське право. Київ: Центр навчальної літератури. 2006. 344с.
14. Бурак І.О. Концептуальні підходи до визначення сутності та видів торговельної діяльності. *Молодий вчений*. 2016. №3(30).
15. Осовська Г.В., Осовський О.А. Основы менеджменту: навч. посібник. Київ: Кондор, 2011. 664 с.
16. Саблук О. Суть і принципи комерційного підприємництва і комерційної діяльності. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2018. № 1 (10).
17. Памбухчиянц О.В. Организация и технология коммерческой деятельности : учебн. для студ. средн. спец. учебн. завед. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Маркетинг. 2001. 450 с.
18. Панкратов Ф.Г., Серьогіна Т.К. Комерційна справа: навч. посібник. 2-ге вид., випр. Рівне: Вертекс, 2009. 352 с.
19. Дахно І.І. Міжнародна торгівля: навч. посібник. Київ: МАУП. 2009. 296 с.
20. Підприємництво у сфері торгівлі: майстерня своєї справи. URL: <https://msd.in.ua/pidpriyemnictvo-u-sferi-torgivli/>.

References

1. Hospodarskyi kodeks Ukrainy [Economic code of Ukraine] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. [in Ukrainian]
2. Busigin A.V. Predprinimatelstvo. Osnovnoi kurs: uchebnik dlya vuzov [Entrepreneurship. Basic course: textbook for universities]. Moscow: Infra-M. 1998. 608 p. [in Russian]
3. Bobrov V.Ya. Osnovy rynkovoі ekonomiky [Fundamentals of a market economy]. Kyiv: Lybid. 1995. 320 p. [in Ukrainian]

4. Syzonenko V. Teoriia pidpriemnytstva: zdotuky i problemy doslidzhennia [Theory of entrepreneurship: achievements and problems of research]. Economics of Ukraine. 2002. No. 9. p. 45–51. [in Ukrainian]
5. Vasilieva L.M. Poniattia i sutnist pidpriemnytstva [Concept and essence of entrepreneurship]. Bulletin of Dnipropetrovsk State Agrarian University. 2010. No.1. p.175–178. [in Ukrainian]
6. Vlasova N.O., Chorna M.V., Bieliaieva M.V. Ekonomichniy mekhanizm rehuliuвання pidpriemnytskoi diialnosti v rozdrubnii torhivli: monohrafiia [Economic mechanism of regulation of entrepreneurial activity in retail trade: monograph]. Khrkiv: Kharkiv State University of Nutrition and Trade, 2013. 155p. [in Ukrainian]
7. Kiselov A.P. Osnovy biznesu: pidruchnyk [Business basics: a textbook]. Kyiv: Vzhcha shkola, 1997. 191 p. [in Ukrainian]
8. Androsova T.V. Torhivlia v rynkovii ekonomitsi: navch. Posibnyk [Trade in a market economy: textbook]. Kharkiv: Kharkiv State University of Nutrition and Trade, 2001. 120 p. [in Ukrainian]
9. Vlasova N.O., Krasnousov A.V. Teoretychni aspekty zmistu “komertsiiinoi diialnosti” pidpriemstv torhivli [Theoretical aspects of the content of “commercial activities” of trade enterprises]. Economics of development. Kharkiv National Economic University. 2005. No. 2 (34). p. 66–68. [in Ukrainian]
10. Vlasova N.A., Dyadyuk M.A., Chornaya M.V. i dr. Prioritetnie napravlennia rozvitiya vnutrennei torgovli Ukraini v sovremennikh usloviyakh rinochnoi transformatsii otrasli: otchet o nauchno-issledovatskoi rabote (zaklyuchitelnyi otchet) [Priority directions of development of internal trade of Ukraine in modern conditions of market transformation of the industry: report on research work (final report)] Kharkov: Kharkiv State University of Nutrition and Trade, 2004. 157 p. [in Russian]
11. Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 r. [Tax code of Ukraine from 02.12.2010] №2755-VI. URL: zakon.nau.ua/doc/?doc_id=594896. [in Ukrainian]
12. Sviderskyi Ye.I. Bukhhalternyi oblik u haluziakh ekonomiky [Accounting in economic sectors.] Kyiv: Kyiv National Economic University, 2004. 233p. [in Ukrainian]
13. Vashchenko Yu.V. Bankivske parvo [Banking Law]. Kyiv: Center for educational literature. 2006. 344p. [in Ukrainian]
14. Burak I.O. Kontseptualni pidkhody do vyznachennia sutnosti ta vydiv torhovelnoi diialnosti [Conceptual approaches to defining the essence and types of trading activities]. Yung scientists. 2016. No.3(30). [in Ukrainian]
15. Osovska H.V., Osovskiy O.A. Osnovy menedzhmentu: navch. Posibnyk [Fundamentals of management: textbook]. Kyiv: Kondor, 2011. 664 p. [in Ukrainian]
16. Sabluk O. Sut I. pryntsyipy komertsiiinoho pidpriemnytstva i komertsiiinoi diialnosti [The essence and principles of commercial entrepreneurship and commercial activity]. Scientific Bulletin of the V. A. Sukhomlinsky Moscow State University. Economic Sciences. 2018. No. 1 (10). [in Ukrainian]
17. Pambukhchiyants O.V. Organizatsiya i tekhnologiya kommercheskoi deyatelnosti : uchebn. dlya stud. sredn. spets. uchebn. zaved. [Organization and technology of commercial activity : textbook. for students of average special study institution] 2-nd edition, changed and added Moscow: Marketing. 2001. 450 p. [in Russian]
18. Pankratov F.H., Serohina T.K. Komertsiiina sprava: navch. posibnyk. 2-he vyd., vypr. [Commercial business: textbook. 2nd ed. corrected] Rivne: Verteks, 2009. 352 p. [in Ukrainian]
19. Dakhno I.I. Mizhnarodna torhivlia: navch. posibnyk [International trade: textbook] Kyiv: MAUP. 2009. 296 p. [in Ukrainian]
20. Pidpriemnytstvo u sferi torhivli: maisternia svoiei spravy [Entrepreneurship in the field of trade: a workshop of your own business] URL: <https://msd.in.ua/pidpriemnytstvo-u-sferi-torgivli/>. [in Ukrainian]
21. Herasymchuk Z.V., Vakhovych I.M. Finansovi menedzhment: navch. Posibnyk [Financial management: textbook] Lutsk: Nadstyyriia, 2007. 412 p. [in Ukrainian]
22. Vakhovych I.M. Finansova polityka staloho rozvytku rehionu: metodolohiia formuvannya ta mekhanizmy realizatsii: monohrafiia [Financial policy of sustainable development of the region: methodology of formation and mechanisms of implementation: monograph] Lutsk: Nadstyyriia, 2007. 496 p. [in Ukrainian]
23. Vakhovych I.M., Kaminska I.M. Finansova spromozhnist rehionu: diahnostyka ta mekhanizmy zabezpechennia: navch. Posibnyk [Financial viability of the region: diagnostics and mechanisms of ensuring: textbook] Lutsk: Nadstyyriia, 2009. 400 p. [in Ukrainian]
24. Kovalska L.L. Otsinka konkurentospromozhnosti rehionu ta mekhanizmy yii pidvyshchennia: monohrafiia [Assessment of regional competitiveness and mechanisms for its improvement: monograph] Lutsk: LDTU. 2007. 385 p. [in Ukrainian]
25. Melnyk M.I. Investytsiinyi klimat rehionu: teoretychni ta prykladni zasady doslidzhennia: monohrafiia [Investment climate of the region: theoretical and applied foundations of research: monograph] Lviv: Institute of regional research of the National Academy of Sciences of Ukraine. 2005. 304 p. [in Ukrainian]
26. Zakon Ukrainy. Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky [Law of Ukraine. On the basics of state regional policy] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#> [in Ukrainian]
27. Holoshubova N.O. Orhanizatsiia torhivli: pidruchnyk dlia stud. vyshch. navch. Zakladiv [Organization of trade: textbook for students. higher educational institutions] Kyiv: Knyha, 2004. 560 p. [in Ukrainian]

Дата подання публікації 20.06.2022р.

DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-2-15>